

NAMÉNYI ERNŐ: KÖZÉP- ÉS KISIPAR, MŰIPAR

Magyarország ipari műemlékei élő bizonyítékai annak, hogy a középkorban és az újkor nagy részében, amikor a kézművesipar volt az ipari termelés uralkodó formája, hazánk semmiben sem maradt el Európa többi részétől. Egyes nemzetek nyelvében fennmaradt magyar ipari vonatkozású kifejezések is bizonyítékai egyes mesterségeink világhírű voltának, például a francia *hongroyer* szó a magyar tímárok ügyességének volt a hirdetője, a kocsi szó német változatai pedig kocsigyártóink találmányát örökítették meg.

Mátyás korának fénye nemcsak a külföldi iparosok remekait használta fel, hanem a magyar iparosok ügyességének is tág teret adott. A törökidő az ország legnagyobb részében a kézművesség fejlődését megtorpantotta és emlékeinek túlnyomó nagy részét elpusztította. A városgazdaság – az ipar otthona – csak az országnak kisebb részén, Erdélyben és Felsőmagyarországon, fejlődhetett tovább, amint ezeknek az országrészeknek városaiban, különösen pedig Erdélyben Bethlen Gábor idejében, semmiben sem maradt iparunk a többi kultúrnép ipara mögött. A Habsburgok uralma alatt iparunk fejlődése véget ért. Azok a rendelkezések, amelyek az országnak Béctől való függőségét mindinkább megvalósították, a magyar ipart elsorvasztották. A céltudatosan megvalósított terv az volt, hogy legyen Magyarország az iparúzó és kereskedő örökös tartományoknak haromtenszertő és földművelő gyarmata. A felszabadult ország-

részek céheinek nem volt szabad nemkatholikusokat is bevenniök, és így a protestáns iparosok, akik az elpusztult ország iparának sarjadását előidézhatték volna és azok a külföldi protestánsok, akik a legtöbb ország iparába az újkor derekán új vért hoztak, távolmaradtak és Magyarországon csak kis mértékben végezheték el nemzetközi kulturmunkájukat. Amikor pedig a kézművesség dekadenciája folytán a manufaktúrák, gyárak alakulásával vesz az ipar újabb lendületet, a császári kormány vám- és harmincadrendszere lehetetlenné teszi Magyarországon az újabb fejlődést, és Mária Terézia és József, amikor megvetik az osztrák ipar újabb virágzásának alapjait, megghiúsítják a magyar ipar modern átalakulását. Míg minden kultúrállamban a kézművesipar visszafejlődése kártalanítást nyer a honi gyáripár fellendülésében, addig nálunk a magyar kézművesipar elvesztett területeit az *osztrák* gyáripár foglalja el.

Kossuth Lajos nevéhez fűződik a magyar iparfejlesztés céltudatos megindítása. 1842-ben megalapítja az Országos Iparegyesületet és 1844-ben megindítja a Védegyleti mozgalmat, amely a bécsi kormány által megtagadott vámvédelmet a hazafiak lelkesedésével óhajtja pótolni. Az általa rendezett Iparműkiállításokon lángoló lelkének minden hevével melengeti a gyöngye magyar ipar törekvéseit, és lángszavának tüneményes erejével vonzza a nemzet legjobbrait és példaadásukkal a nagyközönség széles rétegeit, a magyar iparpártolás eszméinek körébe.

Kossuth Lajos agitációja kiinduló pontja a magyar ipar fejlődésének. A szabadságharc leveretése után az abszolutisztikus uralom, a kor eszmevilágának megfelelően legalább az osztrák tartományokat egyoldalúan favorizáló vámpolitikával hagy fel és az ipar fejlődésének egyik legnagyobb éltető elemét, az iparszabadságot valósítja meg. így a kiegyezés után Kossuth agitációjának elhintett magvai csírákat hajtanak és kiváló férfiak, mint Mudrony Soma, Horn Ede és társaik izgatásukkal elérik, hogy az alkotmányos magyar kormányok kivétel nélkül a magyar ipar fejlesztését célul tűzik ki, és Matlekovits Sándor és Szerényi József céltudatos munkájával előidézik, hogy dacára a vámvédelem hiányának, az ország iparosodása óriási léptekkel halad előre.

1869-ben az iparúzők száma	640.964	volt: a kereső lakosság	9.4%-a
1880-ban „ „	788.970	„ „ „	11.0%-a
1890-ben „ „	898.918	„ „ „	11.8%-a
1900-ban „ „	1,127.130	„ „ „	12.8%-a
1910-ben „ „	1,460.493	„ „ „	16.3%-a

Az iparos keresők száma tehát 1869-től 1910-ig közel megduplázódott. Különösen fontos szerepet játszik iparunk a megcsonkított ország gazdaságában, hisz az 1920-iki népszámlálás adatai szerint, amikor még az or-

szág megcsonkítása folytán előállott és minden gazdasági adottságot arculcsapó kényszerű helyzethez iparunk nem alkalmazkodhatott, *az ország iparűzőinek száma 679.657 maradt, ami a csonka ország kereső népességének 47.5%-át teszi.*

Természetesen úgy mint a világon mindenütt, az ipari fejlődés első helyen a nagyipar gyarapodását jelenti, de, hogy a nagyipari növekvés üteme talán lassúbb volt, mint egyes nyugati államokban, ez magyarázatát leli abban, hogy a magyar gyáripár, a kormány minden támogató intézkedése dacára, az Ausztriával való közös vámterületen szemben állott a megalapozott osztrák ipar egyenlőtlen versenyével.

Az iparos lakosság zömét ma is természetesen a kisipar adja. 1920-ban 245.738 iparvállalatban dolgozó 679.657 iparos (önálló és segéd) közül 496.229 iparos 244.187 hűsznál kevesebb alkalmazottat számláló vállalatban dolgozott, tehát az iparosok 72.9%-a a kisipar keretében kereste kenyerét. A nagyipari vállalatok száma ezzel szemben 1551 volt, 172.999 munkással, ebből 1210 vállalat (78%) a középipar keretébe tartozott (21-100 segéd). Ezek a vállalatok kereken 50.000 segédet foglalkoztattak, tehát a nagyipari munkások 28.8%-át.

A kisipar kedvezőtlen helyzetét legjobban illusztrálja az, hogy a 245.738 vállalat közül 164.427-nek nem volt segédje, tehát a törpeipar körébe tartozik, és ezen törpevállalatoknak a száma 1920-ban 34.672-vel nagyobb volt, mint a csonka ország területén 1910-ben. Ezek a számszerű adatok bizonyítják, hogy a nagyipar gazdasági fölénye mellett a kis- és középipar Magyarországon ma is az ipari népesség túlnyomó nagy részének ad kenyeret és hogy a nagyipar előnyomulása által előidézett kisipari probléma az ezer bajjal küzdő megcsonkított ország közgazdaságának egyik legfontosabb gondja. Egy nyolcmillió lakosú állam nagyipari fejlődésének határai szűkre szabvák. Ezért is lassúbb a nagyipari koncentráció menete nálunk, mint nyugaton, hisz 1920-ban Magyarországon egy üzemre 2.5 iparos kereső esett, míg pl. Németországban már 1907-ben egy üzemre 5.2 munkás. Bármennyire légyen a tömegtermelés korunknak jellegzetes ipartermelési rendszere, csak akkor lehet gazdaságos, ha a nagy tőkebefektetéssel előállított áruk, a gép teljes kihasználása mellett oly nagy mennyiségben *adhatók el*, hogy ez a kisebb, tőketehér nélkül dolgozó üzem versenyét kizárja. A nagyipar természetesen nem tehette tönkre a kisipari termelés egészét, de bizonyos, hogy minden ízében átalakította. A kisebb üzem, kisebb munkamegosztásával és több irányban képzett munkásaival a differenciált ízléshez jobban simulhat, mint a nagyobb és ennélfogva merevebb üzem. A kisipar körét terjesztették még azok az iparok, amelyek éppen az utóbbi félévszázad alatt keletkeztek és speciális technikai jellegükkel a munkamegosztásnak csak nagyon kis teret engednek: a szerelő iparok. Ezek is hozzájárulnak a kisipari osztály

tovább fennmaradásához. És végül napjainkban is nem egy oly ipar alakul, amely még beláthatatlan hosszú időn át csak kézművesipari keretek közt folytatható, mert üzésénél az egyéni követelményeknek döntő szerepe van, mint a fényképészipar és a művészi iparok túlnyomó része, amelyekre még külön vissza fogunk térni.

Tartsunk futó szemlét a magyar kézműipar különböző ágai fölött és nézzük meg, hogy milyen munkakörrel képesek ezek a nemzetközi verseny mai küzdelmében fennmaradni.

A *ruházati iparban* úgyszólván a szövő- és fonóipar összessége gyáripari jellegű, de a konfekció jelentékeny részben a kézműipar kezében maradt. A gépekkel dolgozó tömegtermelő konfekció mellett, a mérték után dolgozó szabóipar nagyobb terjedelemben maradt fenn, mint a nyugati országokban és az az évtizedes hatás, amelyet éppen úgy férfi-, mint nőiszabó-iparunkra a Középeurópában minőségben vezető bécsi ipar versenye kényszerűleg gyakorolt, ezeknek az iparoknak oly magas nívót biztosított, hogy széles e világon szívesen látják a magyar szabómunkásokat. Ez iparág versenyképessége még a kisebb ipari üzemek részére is kvalitásáruban kiviteli lehetőséget is biztosít. A bőrcserzés ősi magyar mestersége ma túlnyomóan a gyáripar kezében van, azonban a debreceni tímárok termékei a falusi lakosság lábbelijének előállításánál még számottevő portéka. A cipőgyárak nap-nap után nálunk is nagyobb és nagyobb teret hódítanak el a kisipartól. A javítási munkák mellett azonban a falusi lakosság lábbelikészítését még mindig a kisiparos csizmadia és cipészek látják el túlnyomó részben, a legmagasabb igényeket pedig oly magas színvonalú luxuscipésziparunk elégíti ki – kisipari üzemekben, – amely mellé egyedül Párizs cipészipara állítható. Az ősi magyar szűcsipar még mindig megtalálja fogyasztási területét a magyar nép szebbnél-szebb népviseletében, magas technikája pedig diadalmasan állja a versenyt bármely ország iparával. A kalapkészítés nagyrészt kiesett a kisipar munkaköréből és a javítómunka mellett a gyárilag készült topok kikészítésére szorítkozik.

A *faiipar* körében megmaradt túlnyomóan kisiparnak – ideértve a kisipari műhelyekből alakult középipart – a bútorasztalosipar. Ennek az iparágak színvonala fölényes versenyre kél bármely ország iparával. Ez a mesterség példa a kézművesipar exportlehetőségeire is és hogy egyes kiváló mestereink termékei berlini palotákat ékesítenek, bizonyítja, hogy észszerű nemzetközi gazdasági viszonyok mellett asztalosaink exportlehetőségei fokozódnának. A kárpitosipar túlnyomó nagy részben kézművesipari keretek közt mozog, teljesítménye méltó ahhoz az asztalosiparhoz, amelytől a lakberendezések terén elválaszthatatlan. Az asztalosipar gyári termelésében természetesen gyakran látjuk a bútorkészítőüzemek része gyanánt szerepelni a kárpitosüzemeket és ez talán az egyet-

len tévesztés, amelyet a gyáriparral szemben regisztrálnia kell. Az épületasztalosipar, a parkettkészítés nagy része gyári jellegű. Az esztergályosipar legtöbbször az asztalosipar kiegészítője gyanánt jelentkezik, hisz nap-nap után csökken a rokkák száma, amelyeknek előállítására egyik legjelentősebb munkaköre volt, és a szivar, a cigaretta visszaszorítja a pipát, amelynek szárát esztergályosaink készítették, osztoznak ebben a tájékozódásuk sorsában, akik a dohányzás magyar találmányú legnemesebb rekvizitumait az iparművészettel határos tökéletességgel készítették.

A magyar *kocsigyártás* ősi mestersége minőség szempontjából fogalom volt. A *Kölber*-nemzettség különféle gyártmányai éppoly keresettek voltak Angliában, mint mindenütt, ahol a különböző udvarok díszhintáinak beszerzéséről volt szó. Az automobil versenye a kocsigyártó iparnak új irányt szabott és a kisipari üzemek mindinkább átengedik a teret a karosszéragyártás terén a gyári jellegű termelésnek.

Alig van iparcsoport, amelynek struktúráját a kapitalisztikus termelési rend annyira megváltoztatta volna, mint a *fémiparét*. A lakatos ma legkevésbé készíti azokat a cikkeket, amelyektől nevét nyerte, ma leginkább csak javító és szerelő munkát végez, de megmaradt műipari tevékenysége, amelyről iparművészetünk körében emlékezünk meg. A kovács ma nem csinál patkót, sem szeget. Ez éppúgy, mint a lakat, ajtó-, ablakveret nagy vállalatok üzeméből kerül ki; de Magyarországon még mezőgazdasági jellegénél fogva vidéken még fennmarad a lópatkoló kovács. Az órásipar csak javításokkal foglalkozik, míg a nemesfémipar nagyrészt kisipari keretekben végzi magas minőségű munkáját. A bádogosmunkák közül a bádogedények- stb. gyárilag állítatnak elő, azonban megmaradt a kisipar keretében az épületbádogos munka javarésze, amelyhez hozzásegődött a gáz- és vízvezetékcsere. *Az építőiparok* általában – bármennyire is átalakultak módszereik a beton kiterjedt alkalmazásával - megtartották kézműipari jellegüket és itt a tőke versenye az összes iparágakat magában egyesítő nagyvállalkozásban talál érvényesülést, amely a szakiparoknak éppoly kellemetlen konkurrens, mint más iparágaknál a gyár.

Az élelmiszeriparok közül a malomipar és a sörgyártás túlnyomólag gyáripari jellegűek. A hentesipar leghíresebb magyar specialitását, a szalámit, ma már kizárólag gyárakban állítják elő; egyébiránt ez az iparág megtartotta kézműves jellegét csakúgy, mint a mézárasmesterség. A pékek a kenyérgyárak konkurrenciáját nyögik, de a világhírű magyar lisztből készült páratlan kissütemények leginkább kisipari műhelyekben készülnek. A cukrászmesterség oly magas színvonalon áll, mint kevés helyen Európában, amit nem utolsó helyen *Gerbeaud Emil* párját ritkító zsenijének kell tulajdonítanunk. De ez az iparág is elvesztette

munkaköréből a csokoládé-, cukorka-, keksz- és szárazsüteménygyártást, amelyek éppúgy gyáripari készítmények, mint a mézeskalács túlnyomó része és a gyümölcskonzervek. Vendéglősiparunk legjelentősebb üzemei sem haladják túl a középipar kereteit. A magyar konyha kifinomítása és világhírnévre emelése terén különösen nagy érdemeket szereztek jelesebbnél jelesebb vendéglőseink. A magyar kávéipar Budapest és a magyar városok jellegzetessége és a magyar iparosok Kelet ez intézményének nyugati kultúrnívót adtak.

A *magyar hangszeripar* világhírnek örvend és a speciális magyar hangszer, a cimbalom készítésén kívül a magyar mesterhegedűknek épp úgy keletje van Amerikában, mint az európai kultúrállamokban.

Nyomdaiparunkban a nagyipari műintézetek mellett középipari és kisipari jellegű officinák, különösen a minőségi munka előállításánál jelentős szerepet játszanak és van köztük egy, a Kner-féle gyomai műhely, amely a világ legjobb nyomdáinak sorában foglalhat helyet.

Az állam a kézművesipar védelmét, mint mindenütt, nálunk is fontos feladatának tartja. E célt szolgálja az ipari szervezetek megteremtése, az iparnak hitellel való ellátása, szövetkezetek támogatása és főleg az iparosképzés fejlesztése. E téren a magyar állam tudatában volt kötelességének. A kötelező tanonciskolázást nemcsak kimondta, hanem az 1884-es ipartörvénnyel Európában elsőnek meg is valósította.

Első helyen kellett volna említenünk e gondolatkörben az iparművészeti iskolát, amelynek célja, csakúgy mint az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumé, mindenekelőtt az, hogy a kézműiparnak művészi irányban való fejlődését előmozdítsa, hogy a benne rejlő nagy minőségbeli tulajdonságokat felhasználva, iparművészetünk fejlődésének biztos bázisul szolgálhasson. Hogy ez a törekvés mennyire helytálló, bizonyítja a magyar iparművészet modern fejlődése, amelynek színvonala nem marad a nyugati államokéi mögött, megtartva azonban a Kelet és Nyugat határán kialakult gazdag népművészeti hagyományokat.

A művészi stílusok, a művészi áramlatok az európai nemzetek kultúrájának közös jellegzetessége. Lehet, hogy egy-két évtizeddel később, de mindig elérkeznek az európai kultúrközösség minden részébe azok az eszmehullámok, amelyek az egyes művészeti irányok kialakulásának jellegét adják. E kozmopolita tendenciák mellett azonban éreztetik hatásukat a nemzeti tradíciókban gyökeredző, vagy a föld, az éghajlat és az emberek együttes hatásából kiforró népi jellegzetességek. A magyar iparművészet jellege is ezekből a tényezőkből tevődik össze. A múlt század közepén kialakult neobarokkot követő szomorú korszak éppúgy jellemzi a magyar műipari termékeket, mint bármely más európai államét. A történelmi stílusok lélek nélküli utánzása nálunk is, mint a szomszédos Bécsben, az úgynevezett Makartstílus léha bujaságában érte el kicsúcsoso-

dását, amikor szinte fájdalmasan érint egyes ipartermékek technikai fölénye a művészi tartalom teljes hiánya mellett és mint mindenütt másutt, nálunk is jelentkezett az egészséges reakció, amely a szecesszió kezdeti negatívumán keresztül mind határozottabb lépésekkel halad a modern iparművészeti irányok pozitívuma felé, amelynek legjellegzetesebb törekvése az iparművészetnek minden más művészetnél elengedhetlenebb kötelessége: az éléthez, a gyakorlati célkitűzésekhez való alkalmazkodás.

A lakberendezés művészetének már a Kossuth Lajos által szervezett iparműkiállításokon is hely jutott. Jelentésében áradozó szavakkal emlékezik meg Steindl Ferenc asztalos munkáiról, amelyek az empirehatású táblabíróstílus elsőrangú kivitelű becsületes termékei. Becsületes a jelző, amelyet e kor munkáira legjobban alkalmazhatunk; hogy többet nem nyújtott a pesti mester: korának hibája, hogy megütötte ezt a magas mértéket: jeles tudásának bizonyítéka. Ugyanez áll a múlt század második felének mestereiről. Hogy egy Mahunka Imre, Michl Alajos, König Izidor asztalosműhelyéből és egy Krámer Sámuel kárpitos kezei alól csak elmúlt századok stílusának utánzatai kerültek ki, az nem e kiváló mesterek rovására írható, hanem a kor ízlésének meddő tévelygésére. És e gárda utolsó és legkiválóbb tagja, Thék Endre, bebizonyította, hogy a modern művészi irányok iránt is bír fogékonysággal és szebbnél-szebb modern bútorok hagyták el, bár gyári arányú, de a legszebb kézművesipari erényekkel ékes műhelyét. Bútortervezőink a millenniumon még túlnyomólag a történeti stílusokban dolgoztak. Schickedanz Albert gótikus bútorai, Hirschler Mór (aki azóta megmutatta, hogy modernt és önállót is tud alkotni) francia szekrényei tetszést aratnak, Alpár Ignác román stílusban tervezi a király-szobákat. De már polgárjogot nyernek Faragó Ödön bútorai, amelyek ízléssel és találmánnyal alkalmazzák a magyar motívumokat. De nála már nem a történelmi stílusokban elgondolt és csak magyaros *ornamentikával* felfűzött bútorokkal állunk szemben, hanem művészeti szempontból legjelentősebb darabjainál már a „stílbútorok” tudatos negációjával; már megjelent nálunk is a „*modern style*”, a *szecesszió*, az eklektizmus helyett a teremtés. Ebben az irányban, amelynek tulajdonképpen úttörője nálunk Lechner Ödön, majdnem mindig össze«forr a magyarosságra való törekvés az új formák keresésével. A modern magyar festők legnagyobbika, Rippl-Rónai József is ebben az irányban oldja meg az Andrássy-palota bútorait, Horti Pál világszerte sikereket arat magyar szecessziójával. További lépés Falus Elek finom ízlésű munkássága. Vágó József Ostrom-utcai villájának berendezésében már a legújabb irányok útját mutatja, a magyaros ornamentika dús változataiban.

A magyar nemzeti célkitűzésnek új irányt szabott Kozma Lajos munkássága, ő a felsőmagyarországi barokkból indul ki, amelybe belevitte

ÚJABB MAGYAR IPARMŰVÉS ZET I.

Beck Ö. Fülöp:
Petőfi-plakett

Reményi József:
Kálváltászeg

Pátzay Pál:
Ady Endre
emlékérem
hóttapja

Teles Ede: Anyaság

Beck ö. Fülöp: Mikes-érem

ÚJABB MAGYAR IPARMŰVÉS ZET II.

A pécsi Zsolnay-gyárban készült eozin-vázák

*Ebédlőszoba dísz-szekrénye.
Kozma Lajos terve*

*A királyi palota kovácsolt vaskapuja.
Jungfer Gyula munkája*

a magyar népművészet minden gazdagságát. Ezt a kincsebányát alig ismeri úgy valaki, mint ő, de nincs senki, aki ennek szellemét úgy lelkébe olvasztotta volna, mint Kozma Lajos. Fokozatos fejlődésében ornamentikájának bujasága leegyszerűsödik, formatökéletessége jobban érvényesül, de azért művészetének megmaradt mindig nemzeti vonása, amely törekvésnek az iparművészet terén legmaradandóbb emlékei az ő alkotásai. Az ifjabb generáció közül az ő nyomdokait követik Gróf József, Dankó Ödön és Kaesz Gyula, aki mint az Országos Iparművészeti Iskola tanára, ennek az iránynak szerez érvényt az eljövendő generációnál.

A kerámiában a habán fazekasok hagyománya az erdélyi szgraffító edények, a székely bokályok tradíciója a magyar népművészet legjelesebb produktumait eredményezte és régi fazekasmestereink munkái között a változatosság széles skáláját hozta létre. Ennek a népművészeti kerámiának egyik utolsó és legjelesebb képviselője a mezőtúri fazekasmester Badar Balázs, akinek kivitelben és ízlésben egyaránt jeles munkái Európaszerte elismerést szereztek a magyar népipar részére. A régi magyar manufaktúrák Holics, Tata, Stomfa, Buda, Pápa termékei megbecsült kincsei az európai műgyűjteményeknek. Ez utóbbi üzemnek utolsó bérelője, Fischer Móric, 1839-ben megalapítja a herendi porcellángyárat, amely a régi kínai porcellánok tökéletes imitációján kívül a régi bécsi és meissenai manufaktúrák produktumaival egyenlő értékű munkákat készít, új életet vitt ebbe a régi üzembe az alapító unokája, Farkasházy Jenő, akinek fölüenyesebb technikai tudása és művészete szabta meg a gyár utolsó negyedszázadának irányát.

Kossuth Lajos agitációja vetette meg annak a gyárnak az alapját, amelynek későbbi tulajdonosa a legnagyobb magyar keramikus, Zsolnay Vilmos, világszerte talán a legnagyobb dicsőséget szerezte a magyar iparművészetnek. Az 1878. évi párizsi világkiállítástól kezdve napjainkig a Zsolnay-majolikák szakadatlan diadalútban járnak be széles e világot. A nyolcvanas évek elefántcsontszínű edényei csakhamar helyet adnak a csodálatos eozinedényeknek, amelyeket Zsolnay 1893-ban talált fel. Ezzel a találmányával, amelyet megszámlálhatatlan változatában fejleszt tovább, Zsolnay neve az angol Minton és a francia Deck egyenrangú társává lett és legtöbbször magyaros díszítésű, tárgyú díszedényei, szobrai, csakúgy, mint építési kerámiái a magyar iparművészet legnagyobb dicsőségei. Ligeti Miklós, Margó Ede, Jákó Géza, Zilzer Hajnalka, Gorka Géza kekerámiái részben belekapcsolódnak a Zsolnay-gyár munkásságába, részben pedig önállóan készítették finom ízlésű darabjaikat.

A magyar népművészet folytatója gyanánt látjuk legutóbbi kiállításainkon a hódmezővásárhelyi művészek cserepeit és a magyar népművészetből merített a legutóbbi idők legkiválóbb magyar keramikusa, Gádor István, aki szellemes, néha groteszk, de mindig makulátlan ízlésű és for-

mában, mint díszítésben egyaránt tökéletes munkáit fölényes technikai tudással valósította meg.

Az üvegfestés terén Róth Miksa művei a legjobbak közé tartoznak, Sovánka István tökéletes műszaki készségével készült munkái utóbb művészi szempontból is a legmagasabb követelményeknek megfelelnek. A márványfaragás iparművészeti megoldását Seenger Béla kísérte meg sikerrel.

A fémművesség körében a régi magyar vasművesek legszebb munkáival egyenrangú, sőt ezeket úgy technikai kivitelben, mind művészi elgondolásban túlhaladó munkákat alkotott Jungfer Gyula. Nagy lekésődésével a múlt századvég legszebb épületein sikerült a művészietlen vasöntvényeket művészi tökélyű kovácsolt vasmunkáival kiszorítania, amelyek iparművészeti termékeink legjáva közé tartoznak. Tanítványai közül egyik sem közelíti meg mesterét, de neki köszönhető a magyar vasművesség átlagos magas színvonala és hatásának tudható be, hogy az újabban nagy megbecsülésnek örvendő párizsi vasművesek élén, akik munkájukkal a legmodernebb iparművészeti irányt szolgálják, két fiatal magyar mester: Kiss Pál és Szabó György áll.

Az iparművészet fémipari ágának egyik legnemesebb hajtása, a modern éremművészet terén Magyarország jelesebbnél jelesebb művészekkel dicsekedhetik. Az első köztük Beck ö. Fülöp, aki a francia és európai éremművészet újjáteremtőitől tanulta ízlésének könnyed biztonságát, de a maga művészi lelkéből adta hozzá a leegyszerűsített formáknak izmos meglátását és az éremművész legfontosabb tulajdonságát, a meghatározott felületen való komponálás összehasonlíthatatlan tudását. Egész más irányt követ Teles Ede, aki a naturalista ábrázolás mintás példáit adta arcképlakettjeiben; Femes-Beck Vilmos rövid életének termékei a régi renaissance-érmek értékeire emlékeztető kvalitásokat mutatnak, Murányi Gyula a plakettjeire mintázott kiváló férfiak iránti tiszteletének témájába való igaz elmélyüléssel adott kifejezést, Berán Lajos plakettjein az emberi test szépségeinek hódol, Reményi József kiemelve a patetikust, a karakterisztikust, a megkapót, a tökéletesen megkomponált szebbnél-szebb plakettek egész sorozatát készítette, Ferenczy Béni és Páczy Pál pedig az öntött plakettek minden szépségét mutatták be műveikben.

A sokszorosító művészetek közül figyelmen kívül hagyva a szorosan vett könyvművészetet, meg kell emlékeznünk jeles modern fotográfusainkról. Székely Aladár úttörő munkát végzett jellemtanulmányszámába menő portréivei; méltón sorakoznak hozzá: Pécsi József, aki magas artisztikumú arcképei mellett kísérletet tett, és sikerrel, a fotográfiának a reklámban való alkalmazásával, Rónay Dénes biztos ízléssel készült felvételeivel, Balogh Rudolf remek tájképeivel és zsánerképeivel, a Párizsban élő Landau Erzsébet a lelket visszatükröző képmásaival, és különösen

Kertész Andor, aki a legmodernebb irányok művészi problémáit oldja meg nagy sikerrel. A könyvkötészet terén a kolozsvári, debreceni, nagyszombati nemes tradíciókat kegyelettel és eredménnyel folytatták a múlt század végén Dochnál, majd a debreceni Dávidházy-család tagjai. Az utolsó könyvkötő Dávidházy Kálmán, nagy szeretettel és hozzáértéssel kereste fel a modern iparművészeti irányok útjait jeles munkái készítésénél. A század elején Budapestnek legkiválóbb könyvkötője volt Gottermayer Nándor, akinek díszkötései épp oly kiváló termékei a magyar iparművészeinek, mint amilyen kitűnő produktumai a tömeggyártó iparnak kiadói kötése. A legújabb idők legjelesebb könyvkötője Kner Erzsébet, akinek munkáiban a tökéletes műszaki kivitel egyesül a modern művészi tervezéssel.

Az ipar és kereskedelem szolgálatába állítják művészetüket azok a grafikusok, akik az utca képtárának kincseit, a plakátokat teremtik meg. Ugyanazok ők, akik a modern kereskedelem és ipar tárgyait tetszetős köntösbe bujtatják és a modern gazdasági élet propagandájának művészi mezt adnak. Az erőtől duzzadó Biró Mihály, a gráciájával megnyerő Vadász Miklós, a leegyszerűsített formák és színek kitűnő mestere Berény Róbert, az eleganciájával kaptiváló Faragó Géza, a színek harmóniájában jeleskedő Falus Elek, a komoly formai és színbeli megoldások mestere Bortnyik Sándor, a kimeríthetetlen fantáziájú Dankó Ödön, a kifinomult ízlés és tudás művésze Végh Gusztáv, a szín és forma szerelmes játékos Csabai Ékes Lajos, Kner Albert, Gara Arnold, Kassák Lajos, Jeges Ernő, Fiora Margit, Molnár C. Pál, Kozma Lajos, aki a plakátban is éppoly értékeset alkot, mint bútorokban és építészetben, mind megannyi mester, akinek művészetét, nem felemlíteni, hanem méltatni kellene, mert széles e világon nincs oly grafikusgárda, amely fantáziában, tudásban, ízlésbeli biztonságban felvehetne vele a versenyt.

A huszadik század gyermekének életében annál nagyobb szerepe van az iparművészetnek, mennél jobban összeforrasztja életünk minden mozzanatát a szép kultuszával. A magyar iparművészet teljesítménye is jogot ad ennek a nemzetnek arra, hogy az európai civilizáció faktorai közé számítsák.

